

PRESA LOCALĂ INDEPENDENTĂ ÎN CONDIȚIILE SOCIETĂȚII ÎN TRANZIȚIE

Mariana TOACĂ

Catedra Jurnalism

La presse locale indépendante est apparue dans la République de Moldova comme un impératif essentiel du temps. Les journaux indépendants ont proposé de changer l'imagination du journal local d'aujourd'hui. Ils suggèrent de jeter les bases à une presse d'une autre nature- plus intéressante, plus utile, qui puisse avoir des chances dans l'avenir.

L'association de la Presse Indépendante, a abouti en Moldova à mobiliser ses forces pour augmenter le niveau d'instruction professionnelle des journalistes locaux. Elle souligne la nécessité d'associer et finalement de contribuer à la création et au développement d'une presse de qualité en Moldova.

Reformele democratice, procesul de trecere la economia de piață și principiile acesteia s-au resimțit în toate domeniile vieții publice din Republica Moldova. Procesele de renovare a realității sociale în etapa inițială a tranziției și-au găsit expresia calitativă și cantitativă și în activitatea mijloacelor de informare în masă. Transformările complexe de atunci, care au constituit principalul obiect de reflectare al presei, au condus la modificarea caracterului, a politicii editoriale și a conceptului instituțiilor mediatică, determinând diferențierea acestora.

Noile procese sociale și politice au marcat profund structurile mediatică naționale, dar, mai ales, acestea au afectat segmentul presei locale. Alături de tradiționalele publicații periodice locale de stat, în provinciile Moldovei încep să apară, deși lent și foarte modest, primele ziare de alternativă. Reforma administrativ-teritorială (revenirea la județe, apoi lichidarea acestora și formarea raioanelor), deși a afectat în mod evident stabilitatea relativă a unor instituții mass-media și a favorizat în unele cazuri exodul jurnaliștilor de la vechile mijloace de informare spre cele noi, „publice”, a avut și un caracter benefic, dat fiind că a catalizat apariția noilor categorii de presă. În cei 18 ani de existență, presa locală din Republica Moldova și-a diversificat structura și tipologia în așa mod, încât astăzi înregistrează cele mai diferite tipuri, de la presa de stat la cea comunitară.

O categorie nouă de presă, care s-a înregistrat pe eșichierul ziarelor locale ale Republicii Moldova în perioada de tranziție, e cea particulară: „Avto-Foto”, „Est-Curier”, „Gazeta de Vest”, „Accent Provincial”, „Cuvântul liber”, „Unghiul”, „Observatorul de Nord” etc. Tipul respectiv de presă și-a făcut apariția pe piața informațională locală în perioada când publicațiile de stat mai erau încă finanțate cu regularitate, aveau tiraje impunătoare, erau foarte influente. Pentru a se menține, ba chiar și pentru a concura cu gigantul de stat, presa particulară a fost impusă de circumstanțe să întreprindă o serie de acțiuni de reorganizare a concepției de ziar, între care:

- reprofilarea publicațiilor în funcție de interesele publicului cititor. Publicațiile particulare sunt orientate din ce în ce mai mult spre interese concrete, care țin de vârsta cititorului, nivelul de studii, zona geografică, de sex, ocupație, de naționalitatea acestuia etc. Astfel, apar ziare particulare orășenești, provinciale, de reclamă, economice, de divertisment, medicinale, ale minorităților naționale etc.;
- extinderea arealului de acoperire mediatică;
- reducerea gradului de implicare a presei locale în politică;
- varietatea diapazonului tematic al ziarului;
- modificarea stilului de expunere a faptelor, adică diversificarea genurilor de presă utilizate în publicațiile particulare (de la cronici politice, economice și materiale analitice până la povestiri umoristice și bancuri);
- promovarea jurnalismului comunitar.

O altă categorie în sistemul presei locale din țară a fost și presa de divertisment („Chef”, „Tropoțel și Tropoțica”, „Sport Plus”, „Viața familiei și nu numai”, „Casa Mare” etc.). Edițiile locale de divertisment reprezintă o categorie nouă, absolut diferită ca tipologie, structură și conținut de modelul clasic, elitist al presei. Grație conținutului său, această presă a fost numită, pe drept cuvânt, populară. Procesul de constituire a presei

de divertisment, specific nu doar pentru țara noastră, ci pentru toate țările fostului lagăr socialist, este considerat drept catalizator al restructurării întregului sistem mass-media. În această ordine de idei, Mihai Coman susține că „apariția ziarului de divertisment a fost percepută ca un atentat la modelul elitist de presă, dominat de misiunea educativă; de fapt, succesul acestuia, care a determinat toate ziarele să introducă numeroase materiale de fapt divers și să-și schimbe modelul de a face presă, a marcat victoria celui de-al doilea spațiu public, a celui popular. Curiozitatea și interesul acestuia pentru micile lucruri ieșite din comun a declanșat reorientarea agendei jurnaliștilor de la faptul oficial la cel cotidian, de la normalitate la abatere, de la opinie la anecdotic...” [1].

Din anul 2001 încoace s-a dezvoltat și presa locală pentru tineret. Marea majoritate a fost efemeră; totuși, unele publicații au reușit să se afirme pe piața mediatică autohtonă. Pionieratul revine, în acest context, raioanelor Nisporeni și Ungheni.

La Ungheni, în anul 2001, a apărut, la 28 septembrie, primul număr al ziarului „Junior”, publicație periodică a Consiliului Local al Copiilor și Tinerilor din Ungheni, susținută financiar de Ambasada SUA. Inițial, ziarul a apărut cu un tiraj de 1000 ex., 8 pagini A4, devenind, după 6 numere, publicație a tinerilor din orașul Ungheni (4 pagini A3, 1000 ex.). Ambele variante apăreau lunar. Din cauza lipsei banilor, ziarul și-a sistat apariția în martie 2004. În 2002 a apărut un supliment la ziarul „Unghiul”, destinat tinerilor și editat de către Direcția Județeană Tineret și Sport. Acesta era destinat tinerilor din întreg raionul, motiv pentru care avea un tiraj de peste 6000 ex. Acest supliment a apărut timp de un an.

Din februarie 2006, Centrul Regional de Resurse pentru Tineri „Făclia” editează ziarul „Tineri pentru tineri”, care apare lunar, în 2 pagini A3 și se distribuie ca supliment la ziarul „Unghiul”.

La Nisporeni, publicația periodică „Gazeta de Vest” are un supliment lunar – revista „Steluțele școlii” – care se distribuie în tot raionul și include materiale trimise de cititori, elevii școlilor din teritoriu. Câțiva ani în urmă se edita și suplimentul „Academia”, acum însă nu mai sunt bani pentru editarea lui.

Conform recensământului realizat de Centrul Tănărului Jurnalist din Moldova (în perioada februarie-octombrie 2006, cu participarea a circa 150 de redacții active și inactive), în anul 2006 în Moldova se editau 119 ziare de tineret, 3 din ele în regiunea transnistriană [2]. Presa tinerilor a avut o audiență de 70 125 de cititori, în a cărei editare au fost implicați 687 de tineri; 50% din ziare au fost editate în regiuni rurale, 22% în centre raionale și 28% în Chișinău. 82% din ziare nu dispun de printer și aparat digital, fapt ce le îngreunează lucrul în redacție. Amintim, că pe eșichierul presei locale pentru tineret prioritate au ziarele școlărești, ele însă au un circuit închis și, deci, impactul și efectele lor asupra opiniei publice sunt neînsemnate.

O altă categorie ce și-a făcut apariția pe segmentul presei locale după '90 încoace, categorie care, de altfel, a fost autodefinită de cei care au și pus-o în circuitul informațional, adică chiar de jurnaliști, a fost și presa independentă. „Dobândirea libertății cuvântului, a dreptului și a capacității de exprimare neînhibată, necenzurată a opiniei proprii, în consens sau mai degrabă în dezacord (în răspăr chiar) cu opinia majorității, au condus într-un ritm extrem de accelerat la înmulțirea mass-media independente” [3]. Presa independentă nu presupune ziare nepolitice sau de opoziție, ci ziare autonome din punct de vedere comercial, imparțiale și obiective. Spre deosebire de ziarele republicane, publicațiile locale din această categorie mai puțin au manifestat atitudine politică sinuoasă, marcată de oportuniste. „Apariția presei libere a reprezentat primul segment de instituționalizare a libertății cucerite în stradă, de normalizare a spațiului public” [4].

În rândurile presei independente din provincie, de-a lungul anilor, s-au înscris mai multe publicații periodice, între care: „Vocea satului” – Ungheni, „Vatra” – Cantemir, „Patria” – Dubăsari, „Călărașii” – Călărași, „Opinia” – Criuleni, „Curierul de Drochia” – Drochia, „Lunca Prutului” – Glodeni, „Timpul” – Hâncești, „Долина” – Călărași, „Flux de Orhei” – Orhei, „Vatra satului” – Larga Veche, „La Steaua” – Telenești, „Duminica” – Fălești, „Evenimentul” – Cahul, „Alan bălțean” – Bălți, „Femida” – Cahul.

Independența se află în miezul oricărei declarații de principii etice privitoare la funcționarea presei. Dar presa independentă trebuie să-și cultive acest rol, rezistând presiunilor de orice fel ale autorităților locale sau ale guvernului național, ale anumitor grupuri de interese din comunitate, ale unor persoane influente, ale celor care cumpără spațiu publicitar [5].

Acest principiu nobil este uneori mai greu de respectat într-o comunitate mică decât în una mare. Pentru un ziar mare, bine finanțat, poate că este relativ ușor să riște să-și atragă supărarea unui anumit grup de interese sau a cuiva care cumpără publicitatea. Dar la un ziar mic, unde sprijinul unui astfel de grup sau astfel de

client poate sa afecteze direct posibilitatea conducerii ziarului de a plăti salariile, este nevoie de curaj ca să rezisti presiunilor.

Un ziar și angajații săi trebuie să-și demonstreze, prin acțiunile lor, independența. Nu e suficient să fie independent grație statutului, în fapt trebuie să se facă văzut. Un ziar care își răsplătește prietenii cu articole măgulitoare, nemeritate sau cu editoriale slugarnice nu se va bucura mult timp de respect. Se știe că în comunitățile mici jurnaliștilor le este uneori greu să-și păstreze un rol independent. Ei sunt presați să ia parte la acțiuni voluntare, să facă parte din autoritățile locale. De multe ori pot să apară conflicte de interese.

În tranziția preamatură presa locală independentă făcea primii pași. Bineînțeles, nu există nici „o tradiție de posedare particulară, corporativă a ziarelor” [6], nici practică de management și marketing media, nu exista nici piață informațională, nici abilități de scriere „pe stil nou” etc., fapt ce complica considerabil existența acestora. Publicațiile periodice au încercat diverse modalități de adaptare la condițiile nou-formate, au elaborat strategii proprii și au implementat politici editoriale diverse, au comis multe erori, dar au tras și multe învățăminte, astfel încât ele au condus la „crearea unui model nou al sistemului de informare, care nu este controlat nici de stat, nici de partide, nici de legile pieței, ci numai de societate” [7].

Presa independentă locală a apărut în Republica Moldova ca un imperativ firesc al timpului. Populația a început să solicite informare obiectivă, prezentare veridică și imparțială a realității, pluralism de opinii, precum și explicare nepărtinitoare a tot ceea ce are loc în societate. Iar ziarul a trebuit să ofere astfel de informație pentru a trezi interes la public, a câștiga câți mai mulți abonați și efectiv a deveni o afacere profitabilă. Or, ziarul în economia de piață este în primul rând o marfă care, pentru a fi bine vândută pe piață, trebuie să fie pe placul clientului.

Ziarele independente și-au propus anume acest scop: să schimbe imaginea ziarului local de până acum, să pună bazele unei prese de altă natură – mai interesantă, mai calitativă, mai utilă, care să aibă șanse de viitor. Și astăzi, când urmărim evoluția acestora pe parcurs de aproape două decenii, ne dăm seama că o bună parte a obiectivului lor a fost atins. În mare măsură și datorită constituirii organizației neguvernamentale – Asociația Presei Independente, unica instituție de acest fel în Moldova, care a reușit să mobilizeze forțele la timp pentru a ridica nivelul de instruire profesională a jurnaliștilor locali, a-i face să înțeleagă necesitatea de asociere și efectiv a contribui la crearea și dezvoltarea unei prese de calitate în Moldova. Misiunea de bază a API este afirmarea și dezvoltarea continuă a mass-media libere și imparțiale și creșterea impactului lor asupra comunităților, în particular, și a societății, în general. Conform statutului ONG-ului respectiv, prin presa independentă se subînțelege publicațiile periodice care își propun reflectarea realității în mod obiectiv, adică concentrarea asupra faptului, separarea lui de opinie, precum și neapartenența persoanei respective la o formațiune politică sau de stat.

Potrivit ex-directorului API, Tudor Iașenco, „aparitia ziarelor independente în republica noastră înseamnă pentru cititor posibilitatea de a urmări o gamă largă de păreri vis-à-vis de o problemă sau alta. Această presă ajută să schimbe atitudinea oamenilor față de mijloacele de informare în masă, „balanța” încrederii înclinând tot mai mult pentru edițiile independente, numărul cărora, în pofida multor dificultăți, este în continuă creștere” [8]. Unele date statistice, desigur, ne vor convinge de acest fapt; or, la 1 ianuarie 1996 pe segmentul presei locale din Republica Moldova apăreau doar două publicații de acest tip, la Rezina și Cimișlia, iar spre sfârșitul anului 2001 API întrunea deja 14 ziare din categoria celor independente cu un tiraj total de 56000 exemplare, două agenții de presă, doi jurnaliști liberi, plus „Jurnal de Chișinău”, ziar independent național. Ziare independente locale apar la Chișinău, Bălți, Soroca, Nisporeni, Criuleni, Tighina, Comrat, Leova, Sângerei, Drochia, Ungheni, Ialoveni, Edineț. Iar aria de activitate a agențiilor de știri BASA-press și DECA-press include zeci de organizații internaționale din Europa, America și Asia. Actualmente (anul 2009) API întrunește: 2 agenții de presă, Centrul Independent de Journalism, 1 jurnalist liber profesionist, 19 ziare și reviste naționale, dintre care 11 sunt ziare locale și regionale.

Arealul de mediatizare al ziarelor independente din zonele rurale ale Moldovei a depășit simțitor hotarele unui singur raion, fapt ce denotă o tendință favorabilă de lărgire a zonei de influență a ziarelor și de transformare a acestora în publicații periodice regionale. Iată cum se distribuie, la moment, presa independentă locală și care este arealul de acoperire mediatică a celor mai influente ziare independente locale din Republica Moldova.

Raionul	Ziarul privat din Republica Moldova
Sângerei	Ecoul Nostru Accent Provincial SP
Nisporeni	Gazeta de Vest
Drochia	Glia Drochiană SP
Ialoveni	Ora Locală
Cimișlia	Business Info Cuvântul Liber
Basarabeasca	Business Info
Hânceși	Business Info Cuvântul Liber
Leova	Business Info Cuvântul Liber
Bender	Novaia Gazeta
Dubăsari	Novaia Gazeta Est-Curier
Tiraspol	Novaia Gazeta
Florești	SP Observatorul de Nord
Soroca	Observatorul de Nord
Ungheni	Unghiul
Cantemir	Cuvântul Liber
Cahul	Cuvântul Liber Cahul Expres
Criuleni	Est-Curier
Șoldănești	Cuvântul
Rezina	Cuvântul
Orhei	Cuvântul
Bălți	SP Accent Provincial
Fălești	SP Accent Provincial
Dondușeni	SP
Râșcani	Accent Provincial SP
Edineț	SP
Briceni	SP
Glodeni	Accent Provincial SP
Ocnița	SP
Chișinău	SP

Ideea de bază a unei prese independente, libere este că din confruntarea de opinii și concepții prezentate de ea, până la urmă, să iasă la suprafață ceva ce seamănă a adevăr. În practică însă adevărul nu iese întotdeauna la suprafață, decât dacă cineva îl scoate. Și nu există o singură versiune consacrată a ceea ce înseamnă adevăr. Într-o localitate unde există un singur ziar cititorul poate să nu cunoască divergențele de opinie într-o anumită problemă, decât dacă ziarul vrea să le prezinte. E îmbucurător faptul că, actualmente, simțul profesionalismului este tot mai dezvoltat în rândul ziariștilor din presa locală. Ei recunosc importanța relatării imparțiale și echilibrate și implementează în practică aceste standarde ale jurnalismului de calitate.

Spre deosebire de cei din presa republicană, jurnaliștii de la publicațiile locale sunt nevoiți să depășească anumite obstacole, generate, pe de o parte, de apropierea lor de sursele de informare, iar, pe de alta – de publicul-țintă. Reporterii din presa locală nu se bucură de niște drepturi speciale, mai mari decât ale celorlalți cetățeni. De fapt, ei nici nu cer asemenea facilități. Ei pur și simplu vor să fie lăsați să-și facă meseria, onest și echidistant, să urmărească faptele și să le expună clar și veridic.

Oricât de aproape ar fi de locul desfășurării evenimentului sau de sursele de informare, jurnaliștii din presa independentă nu trebuie să uite că adevărul are uneori mai multe fațete și nimeni nu deține monopolul asupra lui. Chiar atunci când se dedică căutării adevărului, jurnalistul e posibil să greșească. Robert Estabrook, fost corespondent străin pentru „The Washington Post”, susține că i-ar place să vadă afișat pe perete, deasupra meselor de lucru ale tuturor membrilor presei, sfatul pe care Oliver Cromwell l-a dat în 1650 Adunării Generale a Bisericii Scoției: „Vă rog stăruitor pe voi, în mila lui Cristos, să vă gândiți că e posibil să greșiți”.

Realitatea trebuie să fie reflectată din mai multe puncte de vedere, iar presa trebuie să fie deschisă pentru toți oamenii, inclusiv pentru acei care nu împărtășesc opiniile majorității. Motivul din care reiese că presa este cu adevărat un institut democratic în societate constă în pluralismul opiniilor exprimate de ea. Printr-un mod greu de înțeles, din această avalanșă de informații și dezinformări iese la lumină adevărul, care este acceptat de toți [9].

Referințe:

1. Coman M. Manual de jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare. - Iași: Polirom, 1997, p.214.
2. Recensământul Centrului Tânărului Jurnalist din Moldova, februarie-octombrie 2006.
3. Cernat M. Conceperea și elaborarea ziarului. - București, 2002, p.68.
4. Ioncioaia F. Introducere în presa scrisă. - Iași, 2000, p.47.
5. O presă neîngrădită //Buletin electronic. Agenția informațională a SUA, 1997, februarie, p.34.
6. Стил Д. Шансы на успех // Перестройка и пресса (Москва). - 1990. - №9. - Часть 1. - С.22.
7. Крушинский А. Не упустить уникальный шанс // Правда. 1991, 31 августа.
8. API la 2 ani de activitate. Asociația Presei Independente. - Chișinău, 1999, p.54-55.
9. Свободная пресса //Электронный журнал. Информационное агентство США, 1997, февраль, с.14.

Prezentat la 10.11.2009